

L'ASSAGISTA DAVANT LA IMMEDIATESA SOCIOPOLÍTICA

MARTA ROVIRA MARTÍNEZ

Universitat Autònoma de Barcelona

CONTEXT I CARACTERÍSTIQUES DE L'ASSAIG SOCIOPOLÍTIC

L'assaig sociopolític com a gènere

Joan Fuster deia que l'essència de l'assaig és ser temptativa, intent, provatura. «El poema i la novel·la, el tractat de metafísica i el drama, naixen d'una *esperança* —s'hi *causen*—: en tant que obres acabades, però, ja són alguna cosa més, una *realització*. L'assaig, en canvi, no acaba mai: en si, es redueix al pur procés de buscar, d'esbrinar, de fer hipòtesis o de desfer-ne. [...] L'assaig es resigna a ser humaníssimament provisional: subjecte a contínua rectificació, contradient-se a estona, cautelós o atrevit, sempre conscient de la seva deficiència. [...] Allò que “esperem” en escriure un assaig —quatre línies o cent pàgines, l'extensió no hi té res a veure— és obtenir de nosaltres mateixos un esforç de comprensió envers els homes, envers les coses, envers els fets, envers el temps. I aquesta ha de ser, necessàriament, una operació perpètua, reiterativa, insaciable» (FUSTER 1984: 11).

Podem afegir que l'assaig es basa en l'anàlisi, sigui del tema que sigui. Una anàlisi que pot comprendre totes les disciplines humanístiques i socials. Ara bé, si parlem d'immediatesa, la sociologia i la ciència política, així com l'economia o la medicina, són avui disciplines que responen a les preocupacions més immediates de la nostra societat: la salut, la pandèmia de la covid-19, les crisis econòmiques, o les crisis polítiques i socials. La publicació de llibres sobre aquestes qüestions s'ha convertit en un recurs editorial molt utilitzat. El periodisme intervé en aquest espai de no-ficció d'una manera també abundant. La rapidesa dels esdeveniments o la seva naturalesa «històrica» o excepcional, porta a l'aparició de títols que tenen la vocació de situar el

lector perquè pugui comprendre els esdeveniments i el seu context, es tracti del procés cap a la independència o de la guerra d'Ucraïna. Però cal tenir en compte que no és el mateix un assaig que una crònica periodística convertida en llibre. Per posar un exemple, un llibre com *Tota la veritat* (2019) no és un assaig, sinó una crònica. Això ens porta a parlar de la delimitació o definició més precisa del gènere.

De fet, vaig començar a escriure aquest article pensant que l'assaig sobre l'actualitat social i política pot tenir moltes formes. Com deia Fuster, pot ser un article d'unes quantes línies o un tractat de moltes pàgines. És a dir, hi ha diverses formes textuales que contenen aquesta essència de l'assaig en el camp sociopolític. Ara bé, després de repassar més de tres-cents títols d'assaig escrits i publicats als Països Catalans, m'he adonat, a mesura que passava un títol darrere l'altre per les pàgines web de les editorials, que buscava progressivament una forma concreta d'assaig, basada en aquesta idea d'un text que es pregunta per la societat actual. Més ben dit, anava decidint que l'assaig no és pas tot allò que se'ns presenta com a assaig (equivalent a la no-ficció) en les propostes que veiem en el catàleg de les editorials. Per tant, aquesta petita recerca sobre l'assaig m'ha portat a fer just el contrari del que havia imaginat al començament, en què em semblava que calia partir d'una certa dispersió.

En tot cas, aquesta revisió m'obliga a prendre partit sobre el que hem de considerar un assaig de naturalesa sociopolítica. Podem acordar que aquest pot tenir diferents formats (llibre, article, opuscle, conferència, manifest),¹ però no pas tota mena de continguts. Un assaig sociopolític entenc que s'ha de basar en l'anàlisi, en l'explicació del que està passant sobre un aspecte determinat. Un assaig és també un punt de vista: una manera d'enfocar l'observació sobre el món i sobre el tema objecte d'anàlisi. Per tant, una proposta, un intent de comprendre des d'una determinada perspectiva la realitat que analitzem. I sens dubte, si aquesta anàlisi deriva en una forma d'orientació cap al futur, aquesta idea de temptativa encara és més acusada.

1. *El manifest comunista* de Marx i Engels (2020 [1848]) és un bon assaig, i per això el faig servir a les classes de la universitat.

Per tant, què és un assaig? És un text que desenvolupa una idea sobre el món o la societat actuals, que convida el lector a reflexionar-hi, i que li proposa un relat que engloba el tema i el seu context. Podríem fins i tot sintetitzar-ho en una triada de preguntes: Què passa? Per què passa? Què es pot esperar? Més enllà d'aquesta vocació per aportar una idea sobre el món, l'assaig pot abordar qualsevol tema, com dèiem: política, educació, religió, migracions, feminisme, etc. L'assaig pot tractar de temes que no semblen, a primera vista, tan trascendents: Twitter, la lectura, el joc, el lleure al segle XXI, etc. Però en cadascuna d'aquestes qüestions, l'assaig ens ha de portar per una via de construcció d'una idea global que ens ajudi a pensar. Aquesta idea constitueix una invitació al debat, és una proposta discutible.

Per contra, aquells escrits que són l'expressió de la pròpia subjectivitat partint de l'experiència viscuda no es poden considerar pròpiament com una forma d'assaig, perquè parlar sobre allò que un mateix ha experimentat no constitueix pas una invitació al debat. Ens pot interessar l'experiència personal d'un escriptor o una escriptora, ens pot aportar elements de reflexió, podem valorar l'autor o autora com a personalitat (o personatge), com ho fem en el cas de la ficció.

Això no exclou que hi hagi textos que barregen autobiografia i reflexió assagística. Es tracta, doncs, de textos de gènere híbrid. No nego la possibilitat que de la pròpia experiència en pugui sortir una reflexió que vagi més enllà i que convidi el lector a pensar. Però considero que un assaig és aquell text que fa una aposta decidida per plantejar una qüestió al lector en uns determinats termes. I, precisament, una de les confusions que ens trobem en els catàlegs de no-ficció de les editorials en català és que en el mostrar de llibres que ocupen l'espai de l'assaig social i polític a Catalunya hi ha molt de dietari personal, o de textos que reflexionen sobre el present en clau d'experiència personal. Es tracta de llibres a mig camí entre les memòries i la presa de posició personal, que desgranen un relat dels fets que té més a veure amb la necessitat de construir (definir, aclarir, confessar...) el propi personatge públic, que no pas de construir una idea per si mateixa. En aquest calaix hi podríem posar els llibres escrits pels membres del govern i de la societat civil que van patir la condemna a presó.

D'altra banda, un dels altres formats, el compendi d'articles, pot esdevenir una forma d'assaig. Però podríem dir que aquesta fórmula constitueix una mena de succedani de l'assaig, un recurs per a la publicació d'un llibre que serà tan interessant com ho siguin els articles que contingui. Penso en els llibres d'articles de Joan Fuster o Ramon Barnils, que en una selecció condensen un conjunt d'idees molt remarcable. Tanmateix, el valor d'aquest tipus de llibres recau en el contingut de cadascun dels articles, perquè és el que constitueix una unitat assagística, el que planteja una qüestió per a resoldre, una proposta o una manera d'enfocar un tema d'actualitat.

Un altre aspecte que interessa abordar quant a l'assaig sociopolític és la delimitació lingüística del gènere. Així com en la literatura de ficció la llengua conforma una cultura i un imaginari, en el cas de la literatura de no-ficció tant és important la llengua com el contingut. I de vegades la llengua no és el més important, si parlem d'un contingut de rabiosa actualitat. Alguns dels llibres de crònica o comentari de l'actualitat sociopolítica són traduïts, normalment del català al castellà. Però el que ens trobem en el panorama editorial català és que molts títols d'assaig escrits als Països Catalans es publiquen directament o primerament en castellà. En el terreny de l'assaig, a cavall de la producció acadèmica i la divulgació, o dit d'una altra manera, sovint fent un exercici de divulgació del coneixement científic des de les ciències socials, sembla que la capacitat de difusió esdevé una prioritat. Aleshores s'opta per l'ús del castellà. La fidelitat a la llengua no es viu amb la mateixa intensitat que en el cas de la literatura de ficció. En el cas de l'assaig, a més, existeix una intertextualitat que va més enllà del propi espai literari delimitat per la llengua i que és necessàriament internacional. Podem posar com a exemple d'aquesta condició l'assaig recent d'Eudald Espluga, *No seas tú mismo* (2021), que va sortir inicialment en castellà, i en vista de les vendes, va ser traduït al català el 2022. Però la majoria dels llibres d'assaig sociopolític que es publiquen originalment en castellà no tenen ni tan bona acollida ni tenen traducció al català. Per altra banda, sí que hi ha títols d'aquest àmbit traduïts al català des d'altres llengües, principalment l'anglès, sobretot si tenen molt d'èxit, com els de Zygmunt Bauman o Thomas Piketty. Però, en canvi, no trobarem gairebé res en català d'autors com ara Richard Sennett o Saskia Sassen.

L'assaig sociopolític als Països Catalans

Als Països Catalans hi ha una considerable producció pròpia d'assaig sociopolític. Com ja hem comentat, la llengua dominant és el castellà pel que fa als temes que tenen una dimensió més global, més internacional. En canvi, podem parlar d'un subgènere dedicat a la qüestió nacional, centrat sobretot en la independència de Catalunya en els títols més recents, però que també n'inclou sobre el País Valencià o (escassament) sobre les Illes Balears. La llengua constitueix també un subtema dins d'aquest univers de l'assaig sobre les qüestions nacionals als Països Catalans, en què figuren assagistes que intervenen en l'actualitat proposant una visió determinada de la situació lingüística, com els llibres recents de Carme Junyent, Pau Vidal i Enric Gomà.

D'altra banda, hi ha uns quants premis i beques que promouen aquest gènere, malgrat que en aquest cas, comparat amb el gènere de l'assaig literari, la sociopolítica hi queda més reduïda, i més encara l'actualitat (premis Ricard Torrents, Josep Vallverdú, Irla, Josep Vicent Marqués, Institució Alfons el Magnànim, Joan Fuster; beca Finestres i beques d'estudis locals). Hi ha força assaig sobre literatura i sobre història, també cròniques, memòries i dietaris.

Pel que fa a la distribució territorial de les publicacions, l'assaig en català es publica sobretot a Catalunya. No en tenim una xifra exacta, però podem dir que la major part de la publicació de títols sobre la realitat sociopolítica actual correspon al Principat, amb editorials com Pòrtic, Columna, Tigre de Paper, Voliana, Saldonar, PAMSA, Edicions de la Universitat de Barcelona, etc. Tanmateix, al País Valencià la producció d'assaig és notable i hi ha editorials que hi aposten clarament: Afers, Tres i Quatre, Institució Alfons el Magnànim i les publicacions de les universitats, especialment la Universitat de València. Crec que podem parlar d'una tradició assagística valenciana que neix amb Joan Fuster i continua amb Alfons Cucó, Joan F. Mira, Martí Domínguez, Gustau Muñoz, Antoni Martí Monterde, Ferran Archilés, Vicent Flor, Lourdes Toledo... Al País Valencià, a més, hi podem trobar un assaig que combina la preocupació per qüestions generals del món, de la societat del segle XXI, de la història, de la literatura, amb la pròpia anàlisi del País Valencià com a realitat nacional.

A les Illes Balears, hi predomina la publicació sobre història pròpia, i més recentment s'estan publicant algunes memòries. Les editorials Lleonard Muntaner o la Nova Editorial Moll inclouen en el seu catàleg llibres de no-ficció, però hi trobem sobretot textos dedicats a explicar la realitat mallorquina, tant en la vessant històrica com en la vessant naturalista. L'assaig pròpiament dit hi és molt escàs. No hi ha hagut continuïtat a l'obra de Josep Melià *La nació dels mallorquins* (1977).

A la Catalunya del Nord, en canvi, hi trobem alguns assaigs sobre el país en català (i també alguns en francès). Hi ha els llibres d'Alà Baylac-Ferrer, Aleix Renyé, Llorenç Planes, Joan Peytaví i Joan Francesc Castex-Ey i Nicolas Berjoan sobre la llengua i la identitat nord-catalanes. Per comparació, la Catalunya del Nord ofereix un panorama assagístic molt més ric que no pas les Illes Balears. Tots aquests assajos responen a un patró comú, ja que combinen la perspectiva històrica amb l'anàlisi de l'actualitat, aportant dades i referències sobre la situació més recent de la llengua i la identitat nord-catalanes.

Les temàtiques

Hi ha un tema que domina clarament el panorama de l'assaig escrit en català sobre sociopolítica, i aquest és el procés independentista (un 20 % dels títols dels tres-cents que he consultat). A aquests s'hi poden afegir els que es refereixen a la repressió després de l'1 d'Octubre (aquí hi ha més crònica que assaig). D'altra banda, hi ha molts títols referits a diversos aspectes de la realitat catalana actual: infraestructures, economia, educació... Però el que predomina més és el de la llengua. En català, en la meua opinió, ens falten títols propis sobre els grans temes actuals: la democràcia, la participació ciutadana, el canvi cap a un món digital (tot i que hi ha alguns llibres sobre el tema). Evidentment la covid-19 ha disparat els títols sobre salut, però també hi trobem una barreja d'assaig i de crònica o reflexió personal.

Les dones a l'assaig en català

Un dels aspectes que queden més clars és que en aquest gènere de l'assaig, i més si parlem de l'actualitat social i política, hi ha molt poques dones autores. He trobat un 18 % d'autores soles i un 24 % d'autores si hi afegim l'autoria compartida amb homes. En alguns àmbits, com la història o l'economia, he pogut constatar que els temes que aborden les dones acostumen a ser més sectorials, més específics. En el terreny de l'assaig, però, podem observar l'aparició de dones assagistes que aborden qüestions més generals, sobre el país o sobre la societat occidental en general. Patrícia Gabancho, amb *El greu de ser catalans* (2007), és sens dubte la pionera d'aquest gènere d'assaig analític, crític i incisiu. Altres autores, com Pilar Rahola i Carme Junyent, les hem de considerar dins del grup de les *veteranes* en l'assaig en català. Però cal fer notar que en aquests darrers temps han aparegut moltes altres que no formaven part del panorama literari fa poc temps (i no només per una qüestió d'edat) des de Montserrat Tura (*República pagesa*, 2017) fins a Mariona Lladonosa (*Nosaltres els catalans*, 2019). I evidentment, l'autora de més èxit actual, que és la filòsofa Marina Garcés (*Males companyies*, 2022). Per tant, malgrat que les autores siguin una minoria dins del panorama de l'assaig, hi tenen un pes específic molt rellevant, amb títols de gran valor i impacte social sobre l'actualitat social i política.

L'ASSAGISTA SOCIOPOLÍTIC DAVANT LA IMMEDIATESA

Hem repassat de forma succinta el panorama de l'assaig de contingut social i polític als Països Catalans. M'agradaria preguntar-me ara pel paper de l'assagista que, davant la immediatesa sociopolítica, fa una proposta d'anàlisi a través d'aquest gènere. Reprenent el fil que deia al començament d'aquest article sobre les formes de l'assaig, penso que hi ha tres models possibles en aquest àmbit. El primer són els textos assagístics que podrien ser equivalents a un article d'opinió, en el sentit que articulen una anàlisi que prové de l'observació de la realitat (amb dades o sense).

En aquest grup hi trobaríem, per exemple, els llibres d'un autor com Miquel Puig Raposo (*Els salaris de la ira*, 2021), economista que practica l'anàlisi crítica tant per mitjà d'articles d'opinió al diari com per mitjà dels llibres d'assaig. Hi planteja qüestions d'actualitat que, de manera clara i didàctica, pretenen convèncer el lector amb una idea concreta. Penso que aquesta és una forma d'assaig que defineix molt bé aquesta necessitat —i capacitat— d'intervenir en l'opinió pública que té el gènere. Com si es tractés d'un article d'opinió *allargat*.

Hi ha un segon model d'assaig, el que té com a fonament la investigació acadèmica. És el resultat de la recerca, de vegades de molts anys de durada, i té com a finalitat traslladar al gran públic una teoria, una manera d'entendre una qüestió que ha estat contrastada per mitjà de dades o d'evidències empíriques. Aquest tipus d'assaig pot constituir una obra de divulgació reeixida, que amb poques pàgines expliqui un fenomen complex, com seria el cas del llibre de Xavier Duran, *L'individu transparent: dels raig X al big data* (2016), o el llibre d'Andreu Escrivà, *Encara no és tard: claus per a entendre i aturar el canvi climàtic* (2017), o el de Maria Rodó de Zárata, *Interseccionalitat: desigualtats, llocs i emocions* (2021). O bé pot prendre la forma d'una mena de tractat, o gairebé, que posa damunt la taula tots els aspectes de l'anàlisi i vol esdevenir un llibre de referència. En l'àmbit internacional l'exemple paradigmàtic és el llibre de Thomas Piketty, *El capital al segle XXI* (2014). En l'àmbit català, un altre exemple és l'obra d'Andreu Domingo, *Catalunya al mirall de la immigració* (2014), que concentra i ordena la recerca de molts anys sobre els moviments migratoris a Catalunya.

Encara podríem parlar d'un tercer model. És aquell que les editorials i les llibreries situen a l'apartat de no-ficció, però que conté des de relats biogràfics fins a propostes o reflexions que caduquen ràpidament. És a dir, el que podem anomenar, sense to despectiu, l'assaig *fast-food*, que les editorials llancen per poder fer calaix i per respondre a interessos molt puntuals. Molts dels llibres sobre el procés cap a la independència de Catalunya són d'aquest format, amb títols de naturalesa tan diferent com *Jo també porto el llaç groc. 100 raons per exhibir el símbol de la llibertat*, de Maria Xinxó (2018), o *El referèndum inevitable: del judici endavant*, de Carles Mundó (2019), o *Per què hem guanyat: 127 dies que van canviar Catalunya*, de Francesc-Marc Àlvaro (2015).

Podem considerar aquests tres models com a *tipus ideal* (que diria el sociòleg Max Weber). És a dir, que són una representació del que en realitat implica opcions més diverses. Per exemple, un llibre com *Obertura republicana. Catalunya, després del nacionalisme* (2019), d'Enric Marín i Joan Manuel Tresserras, considero que està entre l'assaig polític i el discurs acadèmic. Com també el llibre de Damià del Clot i de Josep Maria Noales, *Decidir. Un exercici de legitimitat democràtica* (2014).

Com deia, l'assaig ha de tenir un component analític, que pot ser fins i tot pamfletari o doctrinari (*Indigneu-vos!*, de Stéphane Hessel). Tanmateix, no s'ha de confondre amb aquest nou gènere que ha anat ocupant espai a les llibreries i que fins i tot de vegades es col·loca a l'apartat de ciències socials, que és l'autoajuda. En aquest sentit, defenso la necessitat de l'assaig davant la rabiosa actualitat, perquè és el millor palliatiu de la informació espontània que circula per les xarxes socials. Així doncs, aquesta relació entre assaig i informació immediata és la mateixa que podem establir entre la necessitat de l'aplicació de criteris de nutrició i el consum impulsiu de *fast-food*.

L'actualitat sociopolítica ens porta, pel camí de l'assaig, cap a conèixer la relació profunda entre el moment present i la història. Penso que allò que passa ara sempre es pot contextualitzar en un període més llarg, en un context més gran. I viceversa, les referències a altres moments o altres realitats apareixen quan ens convé explicar fenòmens actuals. El cas de la pandèmia del coronavirus, per exemple, en ple segle XXI, ens trasllada necessàriament al 1920, a la darrera pandèmia coneguda amb les mateixes dimensions humanes a Europa, la coneguda com a febre espanyola. L'assagista està obligat a contextualitzar aquell aspecte que analitza de la sociopolítica més candent. I això significa anar més enllà de la notícia, és a dir, més enllà de l'actualitat diària, per situar la mirada en una perspectiva més àmplia, que no consisteix pas a abandonar el moment present, sinó a observar-lo des d'una talaia molt més elevada i de molt més abast.

Citaré un fragment de *Borja Papa*, de Joan F. Mira (1996), en què situant-se al 1492, Mira fa dir el següent al protagonista:

[...] els predicadors de la capella papal repeteixen que tantes novetats ens han de portar a la ruïna, que la humanitat viu en el present molts

graons més baixa que en el passat i que s'acosta el dia de retre comptes per haver-nos deixat anar tan avall i a tan gran desordre de costums i decadència, [...] però he escoltat i he pensat prou per saber com són de fàcils i d'atractius aquests sermons i tots els versos i els discursos del mateix estil, jo veig que el temps present no és pitjor que l'antic, les coses noves m'agraden més que les velles, i no crec ni que els ulls dels meus fills veuran l'apocalipsi (1996: 161-162).

Les notícies del nostre temps anuncien l'apocalipsi cada dia, sigui en forma de pandèmia, de calor mortal o de canvi climàtic.² Com podem contextualitzar aquestes notícies? Penso que l'assaig aporta aquesta mirada reposada, d'amplitud, de reflexió sobre les causes i les conseqüències dels fenòmens més immediats. Fem l'exercici mental d'imaginar que no es publicués cap assaig. Al seu llibre sobre la vida a la Unió Soviètica i la Rússia actual, Masha Gessen (2017) ens parla de les conseqüències nefastes per a una societat pel fet de no tenir eines de reflexió sobre si mateixa; sense anàlisi, sense estadístiques. Durant les dècades d'existència de la Unió Soviètica, no es podia fer cap tipus de proposta d'anàlisi que no estigués controlada per les vies ideològiques que marcaven les autoritats i que obligaven a «pensar» d'acord amb les idees del «comunisme» interpretat per aquestes autoritats. Gessen parla de la tragèdia d'haver perdut les eines intel·lectuals de la construcció de sentit. En una societat sense llibertat per donar una explicació al que passa, un es queda sense poder entendre el present. Gessen relata com es va impedir l'existència real de les ciències socials i com l'activitat científica s'ha degradat d'altres maneres a l'era Putin.

The only stories Russia told itself o itself were created by Soviet ideologues. If a modern country has no sociologists, psychologists, or philosophers, what can it know about itself? And what can its citizens know about themselves? (GESSEN 2017: 3).

A la Unió Soviètica es va anul·lar la possibilitat d'estudiar el present, i per tant es va minvar la possibilitat de l'assaig, que és un gènere

2. Potser ens convindria llegir *El motín de la naturaleza*, de Philipp Blom (2019), sobre la petita edat de gel.

que només pot ser útil si és lliure. És a dir, si constitueix, com deia Fuster, un exercici de «buscar, d'esbrinar, de fer hipòtesis o de desfer-ne». L'assaig és sens dubte un dels recursos que la nostra societat té per intentar comprendre i donar sentit al passat, al present i al futur. L'assaig, com a gènere, és el refugi de la reflexió, que requereix una pausa davant l'actualitat actual que ens transmeten els mitjans de comunicació, i més encara les xarxes socials. L'assaig representa una manera d'ordenar els fets, d'explicar-los i valorar-los en una certa mesura. L'assaig, com a terreny de debat polític i social, constitueix un recurs imprescindible per treballar l'esperit crític. Avui, el principal perill per a l'exercici d'aquest esperit crític és la tendència populista de reduir la realitat a eslògans o falsos mites que circulen de forma ràpida per les xarxes socials, i al qual sembla sucumbir un cert periodisme. Però l'assaig en català acumula també altres reptes, que tenen a veure amb la llengua i amb el context de producció literària.

Els reptes de l'assaig en català al segle XXI

El segle XXI ha estat marcat per la preocupació creixent per l'ús social del català. Un fet totalment lògic, si tenim en compte les dades que ens aporten les enquestes de les quals disposem actualment, amb sèries històriques molt sòlides des del punt de vista metodològic. Així doncs, hi ha una certa percepció d'urgència per convertir el català en una llengua col·loquial, que funcioni al carrer, a les indústries digitals, en la manera de parlar del jovent. Tanmateix, darrere aquesta preocupació hem oblidat la necessitat que el català ocupi tots els registres: el científic, el periodístic, el literari... Així doncs, cultivar l'assaig com a gènere en català ha de servir per actualitzar el llenguatge també des d'aquesta vessant de literatura de no-ficció.

Malgrat que en això hi contribueixen tant les obres originals en català com les traduccions d'altres llengües, és una necessitat disposar de bons assajos fets des dels Països Catalans i en català. Com ja he comentat, molts assajos a casa nostra s'escriuen i es publiquen en castellà intentant abastar un mercat més ampli en un gènere que es considera menor. És important que les editorials apostin per l'assaig com

un gènere que pot créixer en lectors, que paguin els autors perquè els produeixin, i que hi facin intervenir més les dones.

Finalment, vull assenyalar el repte que té avui la divulgació científica en català, que és una de les fonts de l'assaig. La pressió per publicar en anglès i en el format d'articles acadèmics està tancant la producció científica en una nova torre d'ivori, que avui seria més just anomenar «els jocs de la fam», per una competitivitat establerta a l'acadèmia que produeix sofriment, ferits i morts. No tinc cap dubte que això afecta negativament la producció i la publicació d'articles d'un alt interès científic i social en el conjunt de revistes que ocupen aquest terreny de l'article d'assaig als Països Catalans, des de la centenària *Revista de Catalunya* fins a la revista *Mètode, L'Espill, Debats*, etc. O que posen molt difícil l'existència de nous formats digitals de divulgació com *Divulga.cat* o *Pensem.cat*, que també podem incloure en aquest gènere d'articles d'assaig. Cal que els articles publicats en aquestes revistes acompanyin els llibres d'assaig, reforçant aquest gènere en la llengua i la cultura pròpies com a vehicles de comunicació, des de la perspectiva analítica construïda en aquest lloc del món, des dels Països Catalans. L'assaig és el terreny on es formula el debat sociopolític de fons sobre el que som i sobre la nostra perspectiva de futur. Que la llengua catalana sigui el vehicle d'aquest debat és alhora un indicador i una aposta sobre la nostra capacitat per projectar-nos més enllà del moment immediat.

BIBLIOGRAFIA

- BLOM (2019): Philipp Blom, *El motín de la naturaleza*, Barcelona: Anagrama.
 FUSTER (1984): Joan Fuster, *Causar-se d'esperar*, Barcelona: Edicions 62.
 GESSEN (2017): Masha Gessen, *The Future Is History: How Totalitarianism Reclaimed Russia*, Nova York: Riverhead Books.
 HESSEL (2011): Stéphane Hessel, *Indigneu-vos!*, Barcelona: Destino.
 MARX i ENGELS (2020 [1848]): Karl Marx i Friedrich Engels, *El manifest comunista*, Manresa: Tigre de Paper.
 MIRA (1996): Joan Francesc Mira, *Borja Papa*, València: Eliseu Climent.